

123 ГОДИНИ ТУРИСТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО
„ТРАПЕЗИЦА – 1902”
ТРАДИЦИЯ И РАЗВИТИЕ
В ТУРИЗМА, ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СПОРТОВЕ
И ЕКОЛОГИЧНИТЕ ИНИЦИАТИВИ
НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Туристическо дружество „Трапезица – 1902” членува в Българския туристически съюз, Старопланински туристически район, Българската асоциация за алтернативен туризъм, Националната асоциация за детски и младежки туризъм и чрез своите клубове в българските федерации по туризъм, алпинизъм, катерене и ориентиране.

Дружеството пълноценно участва в обществения живот на града и страната с инициативи и богата дейност, свързани с развитието и популяризирането на туризма, туристическите спортове, екологията, културните традиции, с утвърждаването на идеите за активен живот в хармония с природата.

ВЕКОВНАТА ТУРИСТИЧЕСКА ТРАДИЦИЯ
НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Дружеството е основано на 17 март 1902 година от група ентузиаста, последвали призива на Алеко Константинов за отдых сред природата. Те приканват съвременниците си да опознаят туристическите и историческите забележителности на България и да съдействат за утвърждаването на толерантността, познанието и духовното развитие чрез активен здравословен и емоционален начин на живот.

Моско Москов, Стоян Коледаров, Цоньо Герганов, Леон Филипов, арх. Георги Козаров, Йордан Кулелиев, Стефан Върлев, Стоян Бояджиев, Димитър Геров, Михаил Петков, Тотю Дюлгеров, Христо Шипчанов, Деян Станков, Георги Исапов (Хондро), Кръстьо Ников и още много имена могат да бъдат добавени към първостроителите на туристическото движение във Велико Търново. Те привличат към движението все повече и повече последователи.

По своя характер туристическата дейност в началото е културно-просветна, основана на родолюбиви инициативи за изучаване и съхраняване на историята, представяне на театрални и оперни постановки, вечеринки, забави, концерти и излети сред природата, благотворителни дейности.

Въпреки, че Туристическо дружество "Трапезица" не е първото по учредяване в България, много са инициативите, които тръгват от него:

- 13.12.1903 г. – Благотворителен бал във Велико Търново, средствата от който се използват за залесяване на поречието на река Янтра и хълмовете около града. Впоследствие балът се превръща в една от традиционните благотворителни инициативи на Дружеството, възстановена в съвременната му история през 2007 г.

- 1904 г. – по инициатива на дружество "Трапезица" се създава археологическа секция към местния клон. Издирени, проучени и описани са много местни старини. В специални витрини са изложени снимки на исторически и природни забележителности от околностите на Велико Търново.

- 1904 г. – открива се безплатна ученическа спалня по инициатива на арх. Георги Козаров, на втория етаж на прогимназията, в къщата на братя Паница. Отпечатани са и първите туристически рекламни материали.

- 1905 г. – организира се общоградски излет до Царевец и Трапезица, а на традиционния благотворителен бал през декември за пръв път прозвучава туристическият марш "Балкани" по текст на Кирил Христов и музика на Иван Константинов. Този марш е химн на туристите и до днес.

- 1907 г. – издава се Туристически пътеводител, чиято подготовка започва още през 1905 г. с безвъзмездния труд на Леон Филипков, арх. Георги Козаров, Никола Марков, Димитър Багрилов и инж. Христо Сапаров. Постъпленията от четирихилядния тираж са определени за изграждане на първата туристическа хижа в България на историческия хълм Царевец.

- 24 май 1922 г. – освещаване на първата туристическа хижа в България „Трапезица“ на хълма Царевец, която се превръща в притегателен център на културно-просветната дейност на туристите.

- 1925 г. - опити за проникване, изучаване и описване на околните пещери от доц. Рафаил Попов, който проучва Мадарското плато и открива Омуртаговия надпис при Чаталар.

- Издава се списание „Турист“.

- 14 юли 1960 г. – първи ученически поход от Тимок до нос Емине с водач учителя Любомир Войников.

- 25 октомври 1960 г. - откриване на първия скален заслон в местността Устето. Пуска се тролей над Устето.

През годините назад и до днес, значима е ролята на дружеството в развитието на пешеходния туризъм, ориентирането, алпинизма, катеренето, ски-туризма, ученическият туризъм, водните спортове, планинското колхозно, художествената самодейност.

Сред традиционните общественозначими дейности на Туристическо дружество „Трапезица-1902“ е оформянето, маркирането и обезопасяването на туристически маршрути и пътеки в околностите на Велико Търново. През 2013 година благотворителната кампания е посветена на възстановяване на най-популярните маршрути. Дружеството се грижи за поддържането на екопътеки в региона с дължина над 200 км.

ЗНАЧИМИ СЪБИТИЯ И КЛУБНА ДЕЙНОСТ В СЪВРЕМЕННАТА ИСТОРИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО „ТРАПЕЗИЦА – 1902“

От създаването си до 1946 година Туристическото движение в България се определя като културно-просветно.

След 1957 година туризмът започва да се възобновява, но вече като масова спортна дейност, развиваща се в секции към заводи, предприятия и училища.

През 1970 година е открит новият Туристически дом "Трапезица", популярен сред великотърновци със сладкарница "Еделвайс", а сред гостите на града – като туристическата спалня с най-красив изглед.

В периода от 1963 г. до 1986 г. в местност Ксилифор са построени хижа „Ксилифор“, странноприемница и туристически учебен център „Момина крепост“.

В новата история на Дружеството тези обекти дават възможност за реализирането на голяма част от проявите по календарния му план. В парк Ксилифор се провеждат и множество прояви от учебните заведения в гр. Велико Търново, неправителствени организации и фирми от цялата страна.

По решение на Управителния съвет през изтеклата година кандидатствахме по проект “Енергийно обновяване на туристически учебен център Момина крепост“. процедура BG-RRP-4.021 - подкрепа за енергийно обновяване на сгради в сферата на производството, търговията и услугите, оперативна програма Национален план за възстановяване и устойчивост. Проектът беше одобрен и е в процес на изпълнение.

Най-дългогодишни са традициите в пешеходния туризъм. През 2009 година Клубът по пешеходен туризъм и туристически спортове при ТД „Трапезица-1902“ чества 100 години от основаването си с откриване на фотоизложба и представяне на юбилеен сборник. Няма кътче в България и на Балканите, което великотърновските планинари да не са опознали. През 2017 г. те изкачиха първенеца на Австрийските Алпи – вр. Гросглокнер /3798 м/, а през 2019 година по повод 110 годишнината от основаването на клуба изкачиха връх Пунта Гнифети /4554 м./.

Наред с масовите туристически прояви, се развиват и дейности, свързани с високи спортно-технически постижения.

Представители на Клуба по спортно ориентиране „Трапезица-1954“ са републикански, балкански, европейски и световни шампиони. Първият шампион на България при мъжете от Туристическо дружество "Трапезица - 1902" е Ангел Ганцаров, през 1972 г. Сред младата смяна ориентировачи, медалисти са Елица и Апостол Атанасови и др. В съвременната си история клубът е традиционен домакин на Държавни първенства и Национални купи. През 2018 година клубът за първи път получи правото да организира и проведе европейското първенство за младежи и девойки от 16 до 18 години. В него взеха участие 37 държави с над 600 участници.

Клубът все по-активно работи с родителите, като през 2021 година голяма заслуга за израстването на клуба имаха Боян Димов, Николай Иванов, Десислава Димитрова, Ясен Долчинков.

През 2024 г. всички прояви на клуба бяха посветени на неговата 70 годишнина, като официалното честване беше по време на традиционната проява „С карта из Търновград“. На тържеството бяха поканени всички поколения, членове на клуба, които получиха поздравления от почетния председател на федерацията – проф. Атанас Георгиев и председател на БТС. Екип на клуба в състав Марияна Атанасова, Красимира Друмева, Невин Мутафова и Ана Кашкавалджиева подготви и отпечата изданието „Винаги в сърцето“ – 70 години ориентиране Велико Търново.

Акцентът в честването са четири състезания, организирани от СКО „Трапезица-1954“. Спринтова купа; първо държавно първенство по нокаут спринт - квалификации, четвъртфинали, полуфинали и финал; с карта из Търновград и купа „Трите хълма“.

Повишената мотивация на спортисти и треньори и положения труд спомогна за включването на състезатели в Националния отбор на България - Марта Русева, Яна Илиева и Вихра Русева.

Системния и целенасочен тренировъчен процес спомогна за подобряване на

функционалното състояние и повишаване на физическите качества на всички, които активно посещаваха тренировките, което им даде възможност да спечелят 22 призови класирания от Държавни първенства: 5 държавни титли, 11 сребърни отличия и 7 бронзови медала. В международните състезания има 2 златни медала за Яна Илиева на средна и дълга дисциплина. Тези, които не успяха за се окичат с медали се справиха отлично, като много от тях влязоха в топ 10 при голяма конкуренция.

Богата и разнообразна е съвременната история на Алпийски клуб "Трапезица-1957". През годините негови представители осъществяват множество изкачвания в страната и чужбина – Памир, Кавказ, Алпите, Алтай, Андите, Хималаите, Тянь Шан. В състава на Национална алпийска експедиция през 1989 г., великотърновският алпинист Петър Панайотов изкачва осемхилядника Анапурна в Хималаите.

По инициатива на Дружеството във Велико Търново се построява най-голямата изкуствена катерачна стена на Балканите. Разработват се и се описват катерачни маршрути при манастира „Света Троица“ и Устето. Издаден е „Водител за катерачи“ с около 300 маршрута.

Дарена е на Дружеството от фирма „Уолтопия“ нова изкуствена катерачна стена, която е монтирана в спортния комплекс на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ през 2014 година където масово спортуват студенти от университета.

През 2019 година представители на клуба изкачиха върховете Гросглокнер /Австрия/, Триглав /Словения/ и Казбек /Грузия/.

Изключителен успех за клуба в състезателното катерене са домакинствата на състезания с международен характер – шест Балкански първенства, пет Европейски купи, три Световни купи и едно Световно първенство, както и ежегодните домакинства на Държавните първенства и купи. Сред медалистите в европейски и световни шампионати са Калин Гърбов, Цвета Кожухарова, Милен Видиновски и Благовест Лазаров (АК “Еделвайс“, Килифарево) и др. Някои от тях днес са изявени треньори на младата смяна в катеренето.

През 2024 клуба активно участва с голям брой състезатели във всички състезания от календара на БФКА, както и няколко международни състезания.

Участие също взе и на ежегодното държавно първенство на скали, където Владислав Ангелов стана първи при мъжете и Юлия Керемидчиева зае второ място при жените.

Тренировъчният процес се провежда редовно с не малко участници от различни възрастови групи и интересът към спортното катерене остава голям. Състезателите вземат участие и на тренировъчни лагери в страната и чужбина.

Материално осигуряване - достатъчно да се води тренировъчен процес, с общи усилия клубът успя да закупи бус, което улесни ходенето по състезания и лагери.

Екипировката и инвентара ежегодно се подновява и допълва. Въпреки малкия бюджет клубът успява да поддържа материалната база.

Треньорските кадри в клуба за 2024 се увеличили, но продължават да са с минимално възнаграждение.

През 2024 година спортното катерене продължи своя възходящ тренд, утвърждавайки се като динамичен и популярен спорт на световната сцена. Включването му в програмата на Олимпийските игри в Париж през 2024 г.

допълнително засили интереса и участието в тази дисциплина. Също допринесе за значителен растеж на спорта. Много държави инвестираха в изграждането на нови съоръжения и развитието на млади таланти. Това доведе до увеличаване на броя на състезателите и ентузиастите, както и до по-голямо медийно отразяване.

В обобщение, 2024 година беше ключова за спортното катерене, отбелязвайки значителен напредък в популярността и развитието на спорта на глобално ниво. Ски алпинистите се представят успешно още с първите си стартове през 1968 г. Сред изявените имена в близкото минало са Христо Шипчанов, Веселин Долчинков, Христо Ненков, Георги Димитров, Веселин Стефанов, Петър Петров, следвани от носителите на отличия от Държавни първенства Тодор Тодоров, Николай Гугински, Росен Босев и Стефан Петров от АК „Еделвайс“. Всяка година на 3 март клубът по ски-туризъм участва в националната проява „Ски-поход на свободата“. Представители на клуба ежегодно успешно стартират в състезанията по ски алпинизъм от календара на БФКА: Скоростно изкачване – Боровец, Държавно първенство - Мальовица, местност Картала в Рила планина и Белмекен.

Макар по-късно развит във времето, Клубът по воден туризъм към Туристическо дружество „Трапезица-1902“ има своето значимо присъствие в национални и международни прояви

Николай Терзиев е първият участник на клуба в Международната Дунавска регата през 1971 година. През 2001 година участниците в международната гребна проява са с актив от общо 3518 км., съответно Боряна Иванова 555 км., Людмила Тодорова 883 км и Светлана Георгиева 2080 км.

Членовете на клуба са активни участници в пролетния и есенния спортно-туристически празници на Ксилифор, където на младите хора се дава възможност да управляват туристически каяк и да се приобщят към гребните спортове.

Правят демонстрации в управление на туристически каяци и на групи, посетители на парк Ксилифор.

Членовете на Клуба на туристите ветерани са сред най-активните участници в проявите от плана на Дружеството – Осмомартенски женски поход, зелените мисии, пролетните и есенните кампании „Движи се и победи“, празниците, концертите, изложбите и много други културни и познавателни прояви.

Той си сътрудничи с Клуба на пенсинера, Регионалния исторически музей, Народно читалище „Никола Михайловски“ и други организации във Велико Търново, а като член и деен участник в инициативите на Българската федерация на туристите ветерани, традиционно е домакин и на част от тях.

Това е най-многобройния клуб както в Дружеството така и в състава на БФТВ. Притегателната сила за членство е богатата и разнообразна дейност, в която има прояви за възможностите на всеки един член на колектива – походи, излети, разходки, екскурзии, почивки, празници и т.н. Клуба се стреми да стимулира своите членове, като ежегодно предлага дългогодишни и активни участници да станат носители на званието „турист ветеран“.

Сред съвременните приоритети на Туристическо дружество „Трапезица-1902“ е обогатяването и разнообразяването на дейностите с децата и младежите. През 2006 година към дружеството се учредява Комисия за ученически туризъм, която

координира дейностите на училищните туристически клубове във Велико Търново – седем на брой. През 2007 година, в партньорство с ВТУ ”Св. св. Кирил и Методий”, е издаден сборник с доклади и съобщения „Туристически и спортни практики в училище” в помощ на педагози и родители. През 2020 и 2021 година поради ограниченията, наложени в училищата не се провеждаха прояви с учители и ученици. С учителите-туристи ежегодно се провеждат обучителни семинари с практическо обучение в планината и опознаване на подходящи туристически маршрути.

Кампанията „Движи се и победи“ стартира през есента на 2001 година в рамките на програма СИНДИ, а по настоящем е част от общинската програма „Здрави деца в здрави семейства“. Проведените кампании са **43, а общият брой на участниците - 20 447 души**, в това число и **476 семейства**. Най-голяма активност е регистрирана при децата и учениците на възраст до 19 години.

В есенната кампания участниците преминаха по обновените 4 туристически маршрута от кв. Асенов до с. Арбанаси, през манастир „Свети Никола“, Голямо лако, телевизионната кула и Ксилифор. Маршрутите са обновени от представители на клубовете по пешеходен туризъм, алпийски клуб и „Турист“ ЕООД към ТД „Трапезица - 1902“. Проекта е финансиран от фирма „Арбанашки хан“. По него са разположени четири къта за отдих, две информационни табла и множество указателни табели.

Развиват се и културно-просветните и творческите инициативи, започнати от първостроителите на туризма в България. Тук се включва не само богатата дейност на туристическите хорове към дружеството, но и организирането на регионални и национални изложби и конкурси, издаването на книги и документални филми, поддържането на собствена електронна медия – интернет страница на дружеството.

Някои от печатните издания на ТД „Трапезица-1902“:

- „Сто години Туристическо дружество „Трапезица-1902“
- Туристически маршрути в региона на Велико Търново (карта)
- „Здравей, Ксилифор“ (брошура)
- Туристическа карта на град Велико Търново – музеи и културно-исторически обекти
- „Туристически и спортни практики в училище“ (сборник доклади и добри практики)
- „50 години Спортен клуб по ориентиране“ (брошура)
- „50 години Алпийски клуб „Трапезица“ (сборник)
- „100 години Клуб по пешеходен туризъм“ (сборник)
- „40 години Туристически хор „Еделвайс“ (сборник).
- „10 години съвременни училищни клубове по туризъм при ТД „Трапезица-1902“ (брошура).
- ПЪТЕВОДИТЕЛ – 17 туристически маршрута в Община Велико Търново /електронно и двуезично печатно издание – 2015 г./;
- „10 години младежка скулптурна колония - Ксилифор“, каталог.

Към туристическо дружество "Трапезица-1902" има сформирани няколко хорова формации. Вече 55 години успехите и творческият заряд на смесен хор „Еделвайс” са в основата на богата концертна дейност. Хор „Еделвайс“ успешно си партнира с НЧ

„Пламък“. Заедно с дамския хор на туристите ветерани "Света гора", ежегодно се представят в пролетния и коледния концерт на Дружеството и в националните песенни празници "Песните на България" под ръководството на Станимир Демирев. Очарование внасят и изпълненията на детската вокална група - "Патиланци" при СУ „Емилиян Станев“.

През 2009 година се осъществи и една от най-значимите инициативи в съвременната история на дружеството - откриването на Музей на туризма и туристическите спортове в туристически учебен център „Момина крепост“, Ксилифор. Проектът е реализиран в периода 2006 – 2009 година в партньорство с Регионалния исторически музей, Регионалната народна библиотека „П. Р. Славейков“ и Държавния архив във Велико Търново. Той се обновява с нови дарения от членове на Дружеството и колеги от страната, активно участва и сдружението на алпинистите в България.

В партньорство с Професионална гимназия по туризъм „Д-р Васил Берон“ и Асоциация на енолозите в България, през 2024 г. за петнадесети път се проведе „Ден на производителя“ като в конкурсите за напитки и кулинарни произведения участваха 101 проби. Оценките бяха дадени от професионално жури в състав: инж. Станимир Стоянов – Председател на съюза на Енолозите в България, инж. Димитър Димов – технолог във винарна Ялово и инж. Петър Кънев – технолог във винпром Бяла. Татяна Панайотова, Веска Веселинова, Владислав Борисов и Росица Илиева – преподаватели в ПГТ „Д-р Васил Берон“ и Марко Генджов – главен готвач в комплекс „Момина крепост“.

Поради неподходящите метеорологични условия не се проведе традиционната проява организирана от Туристическо дружество „Трапезица 1902“ и ПГТ "Д-р Васил Берон" – Еньовден на Ксилифор.

През 2024 г. се проведе XXI Национален турнир по водно спасяване „Любен Кантарджиев“ – Велико Търново. Организатори и партньори на турнира са Областен съвет на БЧК – Велико Търново, Дирекция „Водноспасителна служба“ към БЧК, Дружество на водните спасители, Плувен клуб „Етър“, Община Павликени и ТД „Трапезица - 1902“.

Плувните дисциплини се провеждат в басейна на град Павликени, а на езерото в местност Ксилифор – спасяване с гребна лодка, хвърляне на спасителна топка в цели и плажни флагове.

Благотворителните инициативи на Дружеството ежегодно са сред най-значимите му прояви. През 2017 г. се реализира направата на кът за отдых с беседка и барбекю, а през 2018 г. беше изградена Въжена градина, дарение от фирма „Уолтопия“, с която се обогатиха атракциите в района на парк Ксилифор. През 2019 година се изгради нов кът за отдых „Простор“, който е част от пешеходната туристическа алея от кв. Асенов до парк Ксилифор. В 2020 година положихме началото на благотворителната инициатива *Реконструкция, обновяване, оборудване и обзавеждане на културен център „Къща за изкуства, култура и занаяти“ – парк Ксилифор*. Дейностите по проекта са пряко свързани с развитието на образователната, социалната и културната инфраструктура на района. През 2021 г. бяха събрани средства за ремонт на покривната конструкция, а през 2023 г. беше завършена.

Със събраните средства през 2023 г. от коледния благотворителен бал на Дружеството се реализираха две инициативи: *младежки туристически поход Ком-*

Емине и възстановяване на юношеския туристически клуб към Дружеството.

Похода беше преминал успешно от 23ма участници, които за 18 дни преминаха 680 км. по билото на Балкана от вр. Ком до нос Емине.

Походът беше съпътстван от много емоционални моменти, срещи с близки и приятели по пътя.

Юношеския туристически клуб, ръководен от Данаил Христов, реализира през 2024 година всичките си 12 прояви от календарния план, походи в околностите на Велико Търново, изкачвания на планински върхове и прояви посветени на значими национални годишнини, като най-масово участваха в похода „По пътя на Ботевата чета“ Козлодуй-Околчица.

От 2011 година Дружеството, в партньорство с ВТУ “Св. св. Кирил и Методий“ и катедра „Скулптура“ към факултета за изобразително изкуство, провежда ежегодно „Младежка скулптурна колония – Ксилифор“ с подкрепата на Община Велико Търново по програма „Култура“.

Младите творци, под ръководството на проф. Стефан Лютаков, проф. Коста Денев и доц. Георги Минчев, създават скулптурни композиции сред които „Добрият змей“, „Златната ябълка“, „Къщата на Баба Яга“, „Сцена библиотеката“, входен знак към местността „Ксилифор“, „Приказните герои“, „Скулптура, деца, природа, здраве“ и много индивидуални творби от дърво, камък и метал.

Последователната съвместна работа в последните 13 години между Община Велико Търново, Туристическо дружество „Трапезица-1902“ и Великотърновския университет в името на развитието на младежкото изкуство, стимулиране и поощряване на публичните творчески изяви на младите творци, талантът и ентузиазмът на младите автори неусетно превърнаха парк „Ксилифор“ в огромна скулптурна галерия на открито, събрала над 50 оригинални произведения. Тази пластична колекция обединява творби в различни скулптурни жанрове, функционалност, адрес, метод на реализация, материали.

Проектът „Втори международен арт пленер – Вдъхновение на Ксилифор“ надгради младежките скулптурни симпозиуми в парк „Ксилифор“ като включи и живопис. Територията на парк Ксилифор става своеобразен пункт за общуване, размяна на идеи и творчески заряд сред младите художници. Всеки от тях има възможност да се сближи някак по съседски с чуждестранните участници от Румъния, Сърбия и Турция. Традиционно в събитието участват и представители на Национална художествена академия. Уверени сме, че така и Община Велико Търново печели нови приятели и добри контакти с участващите университети по изкуствата.

Редовете история, описана дотук, е и вдъхновение на стотиците членове на Дружеството да продължат с участието си в богатата му ежегодна програма. През 2024 година отбелязахме: 122 години от учредяването на туристическо дружество „Трапезица - 1902“ с фотоизложба от дейността на Дружеството и клубовете към него, тържествен концерт на хорвите състави ДВГ „Патиланци“, дамски хор „Света гора“ и смесен хор „Еделвайс“, техни гости от Шумен, Стара Загора, Плевен и Варна.

С почит към богатото и славно минало, с поглед към бъдещето, ние, членовете на ТД „Трапезица-1902“ приветстваме всички с нашия девиз „Живейте пълноценно!“

УС на ТД „Трапезица - 1902“